

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Vsvardi Martyrologivm

Usuardus <Sangermanensis>

Lovanii, 1573

De Martyrologiis, Avctore Ioanne Molano, Theologo Louaniensi.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42790

DE MARTYROLO-

GIIS, AVCTORE IOAN-
ne Molano, Theologo Louaniensi.

CAPVT PRIMVM.

Præcapitulatio dicendorum.

*V*tiliter me facturum spero, si oc-
casione Martyrologij, quod *Vsuar-*
do auctore in ecclesijs legitur, non-
nulla differam de Martyrologijs, eo-
rum auctoribus, & vsu: alijsque
nonnullis eò pertinentibus. Dicam

inque hoc ordine, & per Capita, ne continuata pro-
lixitas Lectorem molestat.

CAP. 2. de martyrologio Eusebij & Hieronymi.

Cap. 3. de martyrologijs Bedæ & Flori.

Cap. 4. De Vsuardi Martyrologio.

Cap. 5. de Vuandelberti metrico martyrologio.

*Cap. 6. De martyrologio Adonis Treuerensis archie-
piscopi.*

*Cap. 7. De reliquis vetustis martyrologijs: item, de
fastis Alexandri Essebiensis, & Calendario Ra-
dulphi Riniij.*

Capite 8. de recentiorum martyrologijs.

Cap. 9. de vernaculis martyrologijs.

Cap. 10. de hæreticorum pseudomartyrologijs.

*Cap. 11. Quòd fructus hæreticorum plenius declarent
eos falsò sibi sanctorum martyrum nomen ascribe-
re: & oratio supplicans ab eis liberari.*

Cap.

DE MARTYROLOGIIS,

- Cap. 12, De Gracis Martyrologijs.
Cap. 13, de additionibus ad *Vsuardum*.
Cap. 14, De lectione Martyrologij in fine primæ: & cu
premittatur quota sit luna.
Cap. 15, Cur mors Sanctorum natalis dicatur: & quo
modo lectio Martyrologij omni die sit concludenda.
Cap. 16, De lectione Martyrologij in cœna.
Cap. 17, Quòd Martyrologium *Vsuardi* auctum vtilis
sit Pastoribus.
Cap. 18, De vtilitate Martyrologij contra hereses.
Cap. 19, De lectione ex libro defunctorum, seu am
uersariorum.
Cap. 20, Cur *Vsuardo* adiectum sit quinam Sanctorum
historias & gesta conscripserint.
Cap. 21, Quòd magna vtilitate excudantur gesta mar
tyrum, olim per Romanæ Ecclesiæ Notarios fide
lissimè collecta.
Cap. 22, Quòd vtiliter per archiepiscopatus colligere
tur Martyrologia de proprijs, siue provincialibus
Sanctis, eorumque historiæ.
Caput 23, habebit conclusionem; in qua coronidis vici
insetur, quòd oporteat tardum & modestum esse
in reprehendendo.

CAPVT II.

De Martyrologio Eusebij &
Hieronimi.

INter eos igitur qui conscribendis Martyrologijs
operam suam dederunt, primus fuit Eusebius *Pam
philus* historiographus, *Cæsaræ* *Palestinae* Episcopus.
Is enim

Is enim, petente id religioso principe Constantino magno, Martyrologium conscripsit de natalitijs diebus Sanctorum Martyrum Christi: in quo omnes quos inuenit, non solum qua die, sed etiam quo genere certaminis, & sub quo iudice, & quo loco Martyrij coronam adepti sint, diligenter annotauit.

Non est tamen putandum quod ante Eusebij tempora natalitij Martyrum dies neglecti fuerint. Celebris est enim martyr is Cypriani sententia. Dies eorum quibus excedunt annotate, vt cōmemorationes eorum inter memorias martyrum celebrare possumus. In quem locum scribit D. Pamelius. Morem hunc iam inde in Ecclesia seruatum non dubito, ex quo Romæ constituti sunt Notarij, qui gesta Martyrum describerent †. Certe libro de corona De hū in-
militis Tertullianus fastos ecclesiæ opponit municipa- fra cap. 21
libus solennitatibus gentilium. Porro hinc suam origi- Fol. penul.
nem postea sumpsērunt Martyrologia quæ vocantur.
Quorum primus auctor fuit Eusebius.]

Arbitratur autem Hilduinus in præfatione vitæ Dionysij Areopagitæ, quam annis ab hinc plus minus octingētis conscripsit, se hūc librū Eusebij vidisse circa ipsius tempora conscriptum. Ait enim, Habemus Fol. 71
Græcæ auctoritatis Martyrologion, de Chartiscri-
nijs Constantinopolitanis adeptum, quod tanta
vetustate dissoluitur, vt maximam cautelam à se
contingētibus exigat; in quo diem natalitij Dio-
nysij designatum, & quia Atheniensium episco-
pus fuerit, reperimus annotatum. Quod Marty-
rologium, vt antiquitas eius demonstrat, ex eo
tempore constare posse non incongruè remur,
quo, Constantino iubente, nota occasione Marty-
ria San-

ria Sanctorum Domini de toto orbe collecta & Cæsaream sunt conuecta. Secundus numerus solet Hieronymus presbyter; non quod ipse Martyrologium conscripserit, sed quia Eusebium ex Graeco Latinum fecit. Vnde Beda in sextum caput Mart

Lib. 2 in hunc librum citans, ait; In libro Sacramentorum

Mar. c. 26. Natale Ioannis iiii. Kalendarum Septembrium notatum est: & in Martyrologio quod Eusebii & Hieronymi vocabulis insignitum est, legitur iiii. Kalendas Septembris, &c. Et rursus in initio

10mo 6. retractationum in Acta, citat librum Martyrologii, qui beati Hieronymi nomine ac praefatione attribuitur, ibique subdit, Quamuis idem Hieronymus librum illius non auctor, sed interpret: Eusebius autem auctor extitisse narretur. Hoc autem Eusebii Martyrologion à beato Hieronymo in Latinam linguam translatum, per posteriorum scriptorum Martyrologia

Lege Gregoria intercidiisse puto: quemadmodum etiam perierunt, go. 7. reg. magnâ maiorum nostrorum negligentia, libri de Martyrum gestis, quæ piæ memoriæ Constantini temporibus ab Eusebio Casariensi collecta sunt. Citatur quidem à permultis Martyrologium S. Hieronymi, quod vulgò habetur: verum illi non citant ipsum Martyrologium Eusebii & Hieronymi, sed Vsuardi: qui est Eusebio, Hieronymo, Beda, Floro, & aliunde, suum Martyrologium cura & iussu Caroli Magni collegit. Ipsius est enim quod vulgò habetur Martyrologium: eò quod eius usus sit in Gallicanis Ecclesijs: item in Romana, ac permultis alijs.

Sed an recte Vsuardi martyrologium titulo sancti Hieronymi citetur? Cur non? Nam sicut Latinae linguae dictionaria quantumcumque aucta Calepini sibi nomen

nomen retinent: ita Martyrologium istud quidni
in citando decorari possit titulo sancti Hieronymi,
qui primus fuit apud Latinos martyrologij auctor?

Mihi tamen istud non omnino probatur. Quia
Vsuardus in annotandis Martyrum gestis & mar-
tyrijs, non habet verba aut versionem Hieronymi,
sed verbatim utitur versione Ecclesiasticæ historiae
Eusebij per Rufinum: & ex Sanctorum gestis quæ
Roman. Eccles. Notarij, alijsque, fidelissimè con-
scripserunt, non sensum tantum refert, sed & ipsi-
sima verba. Quæ in re Bedam secutus est. Proinde
fateri cogimur, nec Bedam Anglum, nec Vsuardum
Gallum reliquisse in suis martyrologijs versionem Eu-
sebij, Hieronymo interprete.

Neque ipsam Hieronymi præfationem, cuius Beda
meminit, extare puto: Nam epistolam Chromatij & ^{initio re-}
Heliodori ad Hieronymum, & huius ad eosdem respon- ^{tract. in}
suam, quæ in B. Hieronymi operibus non habentur, sed ^{acta.}
in quibusdam exemplaribus Vsuardo præmittuntur,
ipsorum tantum nomine, dum dictionem, alijs nonnulla
considero, conscriptas puto, & ex parte confictas: sicut
alias aliquot eorundem titulis: reuera autem ipsorum
non esse. Scio quidem nonnullos ex hac Hieronymi,
ut inscribitur, epistola, tanquam relatu digna notare
ea verba: Per singulos dies, diuersarum prouincia-
rum, diuersarumque urbium, plus quam octingen-
torum & nongentorum Martyrum, sunt nomina
nominata: ut nullus dies sit, qui non intra quin-
gentorum numerum reperiri possit ascriptus,
excepto die Calendarum Ianuarij. Sed difficulter
hæc sententia, quomodocumque etiam legatur: mul-
tum enim in ea variant exemplaria tam excusa,
quàm

Epist. 29 quàm scripta:) aliunde probari posset, & parum conuenit cum eo quod magnus Gregorius dicit libro septimo Registri: Nos pæne ait omnium martyrum distinctis per dies singulos passionibus, collecta in vno codice nomina habemus, atque quotidianis diebus in eorum veneratione Missarum solennia agimus.

Cap. 32 Itaque non ad prædictam epistolam Hieronymi ascriptam, sed aliò respexisse arbitror Cassiodorum, dum in institutione diuinarum lectionum ait, Passiones martyrum legite constanter; quas inter alia in epistola sancti Hieronymi ad Chromatium & Heliodorum destinata, proculdubio reperitis qui per totum terrarum orbem floruerunt, ut sancta imitatio vos prouocans, ad cælestia regna perducatur.

CAPVT III.

De Martyrologijs Bedæ & Flori.

In fine Eccl. hist. Anglorum.

Tertio loco subsequitur Beda, qui de seipso ait in catalogo operum suorum: Scripsi Martyrologium de natalitijs sanctorum Martyrum diebus in quo omnes quos inuenire potui, non solum qua die, verum etiam quo genere certaminis, vel sub quo iudice mundum vicerint, diligenter annotare studui. Est autem hoc Martyrologium Bedæ impressum, inter opera Bedæ tomo tertio, & in minori forma à Christ. Plantino Anno 64. Quod, si conferatur cum gestis Martyrum, quæ Rom. Ecclesiæ Notarij fidelissimè collegerunt, & nos ad vsuandum plerunque notauimus, faciliè apparebit Bedam in eo

magnam

magnam adhibuisse diligentiam: quia sua verbatim transcripsit ex ipsorum gestis, et tam exactè, vt vix vnquam ab ipsis gestorum verbis vel latum vnguam recedat.

Notandum verò est, nos non habere purè ipsum Bedæ Martyrologiũ, non solùm quia in eo nonnulla de Sanctis habentur, qui post Bedam vixerunt: & multa de Confessoribus, quæ paucis exceptis à Beda fortassis non sunt scripta. * sed etiam, quia, vt Ado ait in præfatione sui

libri, Nomina quædam martyrum venerabilis Flori studio in labore domini Bedæ accreuerunt, qui tamen tantum

notati sunt: & potissimum, quia, Vsuardo teste, quam

plures Calendarum dies intactos reliquit. Vnde agnos-

cendum est, nostrum exemplar Bedæ multis in locis au-

ctum esse, cum in eo nullus Calendarum dies intactus

relinquatur. An autem habeamus ipsum Bedæ Mar-

tyrologium, an potius aliud ei inscriptum, facile dubietas

aliqua suboriri possit, potissimum apud eos qui animad-

uerterunt alia Martyrologia, vt ordinarium Ecclesiæ

Leodiensis, titulum Bedæ habere, quiq; obseruauerunt

Petrum de natalibus Equilinum episcopum, & Carthu-

siam Coloniensem in additionibus ad Vsuardum †, quæ-

dam Bedæ nomine citare, quæ neque in impresso Bedæ

Martyrologio, neque in ordinario Ecclesiæ Leodiensis

habentur. His inquam, similibusque nonnullis observa-

tis, iusta quorundam dubitatio videri possit.

Quam etiam auget, quod Amalarius Treuerensis

episcopus scribat nonnulla in festiuitate sancti Marcelli,

ex verbis domini Bedæ in Martyrologio: quæ autem

citatur, in initio quidem conueniunt cum impresso Bedæ

exemplari: sed in sequentibus omnino diuersa sunt. Con-

stat autem Amalarium vsum esse præceptore Alcuino,

qui Bedæ fuit discipulus.

Amalari-
rius l. 1. c.
24 citat è
Bedæ mar-
tyrologio
de Arsenio
confessore.

† die 19. et
28 Ian.

De ordine
Antipho-
narij c. 28

Ll

Meâ

DE MARTYROLOGIIS,

Meâ tamen sententiâ habemus ipsum Bedam, *bet* valde mendosum: & alicubi mutilum aut mutatum, vt ex Amalario conuincitur. Cum enim attendam ad ea verba Bedæ: Quo genere certaminis, & sub quo iudice mundum vicerint, diligenter annotare studui: & ab Adone dicantur. Nomina quorundam Martyrum Flori studio in labore domini Bedæ accreuisse: non facile aliud in animum meum inducero. quia in nullo alio martyrologio, excepto Adonis Treuerensis archiepiscopi, tanta diligentia annotaui ipsa martyrum certamina. Præterea, in hoc ipso multa martyrum nomina tantum notata esse, facile legenti apparebit.

Aduerti præterea velim, Bedæ exemplar quo typographi vsi sunt, valde mendosum fuisse. Quod locorum aliquot obseruatione declarabo, vt Studiosi plenius intelligant, quàm sit ei necessaria castigatio ex manuscriptis exemplaribus, quæ mihi nondum videre contigit. Die 6. Februar. dicit Zother centum genera pœnarum vicisse. vbi pro centum legendum est cætera, ex Vsuarido 10 Febr. & Adone apud Petrum de natalibus. 4. Martij, Romæ depositio Iulij episcopi, & Nicomedis, & passio sancti Adriani cum alijs numero 33. legendum est: Et Nicomedis passio. Octauâ autem Septemb. mendose habetur, cum alijs 23. Aprilis die 7 de Cælestino papa, Hic constituit vt sacrata mysteria &c. per sex lineas cum medijs. Hæc Damasus scribit de Sixto primo, cuius natalis est 6 Aprilis. 26 April. de Anacleto, Hic ad sacrificandum ductus &c. Hanc sententiam scribit Damasus de Marcellino, quem Beda statim subiungit: sequentem de stando sub euangelio, idem tribuit Anastasio, quem Beda habet

habet 27 Apr. 26 Maij tribuitur Quadrato episcopo;
 Hic firmavit vt nulla esca &c. quod pertinet ad Eleu-
 therum papam. quæ 25. die Maij poni deberet 26 die.
 29 Maij de Conone tres regulas Bedæ deesse patet ex
 Adone, 2 Iunij, Blandinæ cum 11, castigandum cum
 40. 9 Oct. Eleutherius dicitur presbyter, & Rusti-
 cus diaconus, contra quam habet Dionysij historia. 13
 Oct. Natale Faustini Marci & Adriæ. Sunt nomina
 corrupta, vt facile patet ex Vsnardo nostro. 26 Nou.
 In Nicomedia beati Marculi sacerdotis & martyris:
 qui temporibus Constantis regis tyranni persecutio-
 nes maximas pertulit: ad extremum ab alta rupe præ-
 cipitatus est. Castigandum puto, In Numidia. sic
 enim constanter habent varia recentiorum martyro-
 logia. deinde hunc Marculum puto adiectitium esse. si
 enim Bedæ eum habuisset, Vsnardus transcripsisset. Ter-
 tio, suspicor eum esse pseudomartyrem. Augustinus 17. 11 78
 enim scribit à parte Donati (de Numidia) proferrè 10 an.
 nescio, quos in persecutione suos martyres. ecce Marcu-
 lum de petra præcipitatum, & ecce Donatum Bagaien-
 sem in puteum missum. Nostros autem tradere quod
 ipse præcipitauerint. De eodem vide Aug. lib. 2 con-
 traliteras Petilianorum cap. 20 & 88. item Optatum
 lib. 3. 14. Dec. Arsenius & Isidorus debent poni
 collega Heronis & Dioscori: ex Vsnardo & Ecclesia-
 stica historia. 26 Dec. repetuntur Rufus & Zosimus
 habiti 8 Dec. & quidam imperitè interseruit de Zo-
 simo papa. Per has similesque maculas, doctissimo Bedæ
 martyrologio sua deperit grauitas. Quæ vt ei aliquando
 resituatur in integrum, multum iuuarent vetusta scri-
 ptaque exemplaria. Atque vt ea studiosius quærantur,
 hæc ex pluribus quædam, à me dicta sunt.

Ll 2

Extas

DE MARTYROLOGIIS,

Extat etiam Bedæ titulo tomo primo operum ipsius
Martyrologium metricum. verum cap. 5. dicam id non
Bedæ esse, sed Vuandelberti, qui Prumiæ in sylua Au-
duenna claruit, An. 839. Citatur & aliud ipsius
nomine. Nam manuscripta passio sancti Reguli archie-
piscopi in Africa, & in Tuscia martyris sub Totila, sic
habet versus finem. Cuius (Reguli) dignissimam
sanctitatem beatus Beda considerans, etiam festi-
uitatis eius memoriam facere curauit in Marty-
rologio suo, quod versibus hexametris metricis
composuit, dicens:

Septembris Regulus tenet orditurque Calendas,
Regulus antistes: sibi que caput ense peremptum
Portauit binis Christo stadijs faciente,
Cuius reliquias nunc vrbs Lucensis adorat.

Hæc inibi. E quibus tamen recentioris auctoris ver-
bis, non ausim assenerare ipsum Bedam martyrologium
metricè scripsisse. Examinet itaque Studiosus Lector,
cuiusnam citatum fragmentum sit ascribendum.

Bedam proximè subsequitur Florus: de quo non
habeo quod dicam, quam quod modò ex Adone dixi,
& quod Usuardus præfetur se sanctorum sacras atque
anniuersarie recolendas festiuitates ex quibusdam præ-
cedentium patrum Martyrologijs in quandam collegijsi
vnitatem: & Flori memorabilis viri latiora iam meo
ipso sequi vestigia, præsertim in secundo eiusdem libro.
Ibi enim multa, quæ in priori omiserat, & correxit
addidit.

CAPVT

CAPVT IIII.

De Vsuardo.

P Rædictis quinto loco succedit *Vsuardus*: de quo ait *Sigebertus Gemblacensis*, in libro de viris illustribus, cap. 85. *Vsuardus* monachus prouocatus studio Hieronymi & Bedæ, qui festiuitates Sanctorum annuatim recurrentes, partim annotauerat: maximè autè animatus studio & iussu magni Caroli Imperatoris, cui displicebat quòd Hieronymus & Beda studentes nimis breuitati, præterierant plurima necessaria, & quam plures Calendarum dies intactos reliquerant, in gratiam eius studuit opus imperfectum supplere, & festiuitates sanctorum per singulos Calendarum dies annotans, integrum Martyrologium compilauit. Hæc *Sigebertus*. & eadem fere habet *Vsuardus* in operis sui præfatione. *Tritthemius* in catalogo addit eum fuisse Ordinis sancti Benedicti, natione Gallum: ac præter martyrologium quædam alia scripsisse.

In primo autem prologo inter eos qui *Vsuardo* communiter præmitti solent, notatur *Vsuardi* opus magis quam Hieronymi aut Bedæ, in usu haberi apud multas Ecclesias. Quæ etiam eius operi creduntur aliqua in locis varijs addidisse, præcipuè de sanctis & festis pertinentibus specialiter ad easdem. Vnde in Chronico Cassinensi annotatur, quòd *Theobaldus abbas Cassinensis* lib. 2. c. 53 (qui vixit centuria 11) inter reliqua describicurauerit Martyrologium Hieronymi plenarium. Hoc est, nisi fallor, *Vsuardum* auctum.

Propter istas autem additiones ad *Vsuardum*, non tam facile est ipsum *Vsuardum* solum, & absque additionibus

L. l. 3   tionibus

DE MARTYROLOGIIS,

tionibus ei indistinctè permixtis, prælo dare: quod tamen nos fecisse spero: quamuis subdubitem num paucos nostros conatus subterfugerint. Interposui quidem nonnulla in ipso *Vsuardo* ex *Beda*, *Adone*, diuersis Ecclesiarum Martyrologijs, & aliunde, sed alio caractere, per quem Lector facillime aduertat ea *Vsuardi* non esse. Contuli autem *Vsuardi* Martyrologium Coloniae in *R.* excusum Anno 1521. cum Romanae Ecclesiae Martyrologio: ea enim *Vsuardo* aucto, utitur: item cum eo quod *Lubecæ* impressum est Anno 1475: rursus cum diuersis Martyrologijs in Francia & alibi excusis. Quae omnia *Vsuardi* sunt, sed aucta. Et postremo contuli cum permultis *Ms.* Optassem tamen magis vetusta, & *Vsuardi* saeculo, aut circiter descripta. Interim ex horum codicum, quos adhibui, collatione, animaduerti *Vsuardum* Coloniae prædicto Anno impressum, paucos tantum habuisse additiones ab *Vsuardo* indistinctas: plurimas enim habet, sed ab *Vsuardi* verbis notula aliqua distinctas. Indistinctis itaque illis additamentis ex *Vsuardo* expunctis, est in nostro Martyrologio ipse *Vsuardus* peculiari, caractere solus, & diuersorum exemplarium subsidio castigatus. In quibus omnibus *Vsuardus* scriptum inuenio: semel atque iterum *Hersuardus*. *Tritthemius* tamen, & plures Germani, eum *Isuardum* nominant.

CAPVT V.

De *Vuandelberti* metrico Martyrologio.

V *Suardum* proximè sequitur *Vuandelbertus*, qui hexametro carmine conscripsit Sanctorum natalitios dies. De eo *Sigebertus* in libro de viris illustribus

Cap. 162.

ait. Guandelbertus scripsit Martyrologium metrico stylo: & Ioannes Tritthemius in libro de scriptoribus, Vuandelbertus diaconus & monachus Prumiensis cœnobij, Ordinis sancti Benedicti, Treuerensis diœcesis, scripsit ad Marcuadum abbatem vitam S. Goari presbyteri lib. 1. Martyrologium metricè. Vixit Anno 850. Ipse autem auctor in vita sancti Goaris libro secundo, dicit se eos libros absoluisse An. 839, sub imperatore Ludovico: & sub Marquardo, tertio abbate Prumiæ monasterij, quod extruxit Pipinus Caroli magni parens.

Est verò Vuandelberti metricum Martyrologium Basileæ impressum, tomo primo inter opera Bedæ, ubi inscribitur, Ephemerides Bedæ presbyteri: sed Vuandelberti nomine, clarius & emendatius cum Vsuardo Louanij Anno 68. Bedæ enim non esse, certò ex eo constat (alijs rationibus omisissis) quia ponit quorundam sanctorum translationes ad Gallias, quæ post Bedæ tempora contigerunt: vt Sebastiani 20. Ianuarij, & 9. Dec. Gorgonij nona Septembris: item Chrysanthi & Daria ad Nouã cellã vigesima quinta Octobris.

Cum autem hic auctor diligenter sanctos Gallia notet, & ante annum nongentesimum claruerit, (Nihil enim habet de festis aut sanctis posterioribus, aut quicquã eorum quæ intra septingentos annos contigerunt:) ego non dubito, quin sit ipse Vuandelbertus: adductus ad hoc testimonio Ioannis Tritthemij, & potissimum Sigeberti Gemblacensis, qui in Gallica Brabantia vixit anno 1100. Si quis tamen putet nostræ coniecturæ hac in re non esse nitendum, placet mihi vt ab eo vocetur ephemerides ex primo tomo Bedæ, donec ei certius aliquid constiterit.

DE MARTYROLOGIIS,

Quod ad Manuscripta attinet, Lobij in indice excusa bibliotheca inter cetera inueni, Martyrologium Hieronymi, Martyrologium Bedae presbyteri, & Martyrologium metricè scriptum: seu, vt alius index habet, Martyrologium versificum cuiusdam Vuandallerti. Sed hæc An. 1546 fortuito incendio perierunt. Habere eum nostri quoque Martinenses, & Carthusiani Diestenses, iuxta antiquos indices. Sed apud neutros eum reperire potui. Quare quod mihi quaerenti infeliciter cessit, aliorum diligentia opto vt bene & cum felicitate succedat.

CAPVT VI.

De Adone Treuirensi archiepiscopo.

Vandelbertum subsequitur septimo loco Adonem, Naucerus autem Othonem, nuncupant. Miror huius non meminisse Sigebertum, de viris illustribus scribentem: nec Tritthemium in catalogo: cui tamen Germanus fuerit, & eius liber frequentissime citetur à Petro de natalibus, & in Additionibus ad Vsuardum Colonie per Carthusiam An. 1515 & 1521.

Hic vir, ait Aloysius, sanctissimus pariterque doctissimus, ante annos plus vel minus quingentos florere cœpit, à tempore Gregorij septimi: & ob vite sanctitatē tantæ (subdit ex Platina) extitit auctoritatis, vt ab eodem Pontifice ad componendas res inter Henricum & Rodolphum, qui de Romano imperio contendebant, vna cum duobus collegis, de latere sedis Apostolicæ legatus destinatus fuerit. Perro Adonis Martyrologium

Alty. 20. 4

quod Coloniae saepius manuscriptum extat, nusquam excusum scio, nisi in quarto tomo historiarum Aloysij. In quo volumine edendo, nos hunc tenuimus modum, ait Aloysius, ut vitæ, quæ vulgò in D. Hieronymi * Martyrologio habentur, omnino prætereantur, cum in promptu sint omnibus, nisi eis additum aliquid reperiat: quæ autem ab Hieronymo non sunt positæ, hîc omnes sint insertæ. *Quanquam autem post tot veteres scriptores hic archiepiscopus Martyrologium conscripserit, non tamen in vacuum laborauit, quia ut ipse in Præfatione ait: In hoc opere ut dies Martyrum verissimè notarentur, qui confusi in Calendarijs inueniri solent, adiuuit venerabile & perantiquum Martyrologium ab vrbe Aquileia cuidam sancto episcopo à Pontifice Romano directum: & mihi ait, postmodum à quodam religioso fratre aliquot diebus præstitum. Quod ego diligenti cura transcriptum, positus apud Rauennam, in capite huius operis ponendum putauit. Passiones autem Sanctorum paulò longiùs Martyrologio huic inferui, infirmioribus fratribus & minus legere valentibus seruiens, ut ad laudem omnipotentis Dei in memorijs Martyrum haberent compendiosam lectionem, atque in paruo codicillo, quod multo labore alij per plures codices requirunt. Hæc Ado. Quanto autem iudicio, & fidelitate, Ado has compendiosas lectiones ex ipsis Martyrum gestis & prolixioribus sanctorum vitis verbatim transcripserit, facile intelliget qui has cum illis conferre volet.*

* aut V-
suardi. vs
dictum est
cap. 2.

DE MARTYROLOGIIS,
CAPVT VII.

De reliquis vetustis Martyrologijs: item de
fastis Alexandri Essebiensis, & Calen-
dario Radulphi Riuij.

Vetustis quoque martyrologijs multo plura au-
numerari possunt. Nam etsi pleraque Canonico-
rum collegia, aut Regularium siue Monachorum
Capitula, Vsuardo aucto vtantur: non omnia ta-
men. Vt enim de ijs loquar, quæ perlegi, Cathedralis
ecclesie, Cameracensis, Ultraiectensis, & Leodi-
sis, non vtuntur Beda, Vsuardo aut Adone, sed
proprijs Martyrologijs; quæ partim ex prædictis, par-
tim aliunde olim sunt conflatæ. Nam quod Georgius
Vicelius in præfatione Hagiologij sui scribit, Mar-
tyrologia manuscripta, quæ in Canonicis tem-
plis quotidiana lectione versantur antiquitatem
præferre, tam historiæ fide, quàm venustate
styli: id ipsum in his trium Episcopatum diuersis
Martyrologijs verissimum esse, legendo obseruauit.
Sed quod de Martyrologijs vetustis nobis reliquum
est, paucis absoluamus.

Alphonsus Thostatus, Abulensis episcopus, defensorij
parte 2. cap 86, citat calendarium sancti Isidori.
Quod non vidi.

Alexander, teste catalogo scriptorum Brytanni-
æ, Prior, canonicorum Regularium ordinis sancti
Augustini, Essebiensis monasterij, conscripsit elegan-
co metro de fastis seu sacris diebus librum vnum, qui
incipit,

Omnia

*Omnia cum nequeam Sanctorum scribere
in quo maiora festa ac Sanctorum per anni circulum
vitas pulchrè descripsit. Claruisse fertur Anno sa-
lutaris 1220.*

*Calendarius Ecclesiasticus Radulphi de Riino
Bredani, qui Tungris Decanus obiit Anno 1403,
excusus est Louanij An. 68 apud Vuellæum, è ma-
nuscripto codice, quem nobis communicauerat cla-
rius, Dominus, Iacobus Panelius Brugensis, S.
Theol. Licentiatus, & Canonicus in cathedrali ec-
clesia S. Donatiani. Cuius varia extant, pluraq.
expectamus, multæ eruditionis & vtilitatis, mo-
numenta.*

CAPVT VIII.

De recentiorum martyrologijs.

*Conscripserunt etiam aut collegerunt, aut locuple-
tauerunt martyrologia, Egidius de Dammis,
monachus Dunensis, ordinis Cisterciensis, Hugo de
Toluis, Henricus de Iserelon, Petrus de Thimo, Go-
denbertus, & alij. quorum scripta non vidi: quibus-
dam tamen locis scio partim extare aut extitisse,
partim verò indicari. Vidi martyrologium absque
nomine auctoris impressum, quod inscribitur Viola
Sanctorum, & alterum quod dicitur Panis quo-
tidianus: sed neutrum me in villo inuit. Fran-
ciscus etiam Maurolycus, abbas Messanensis in
Sicilia, correxit & instaurauit Martyrologium
ad vsum Romane Curie: sed multa in eo ad-
iecit quæ sanctorum Ecclesiarum martyro-
logijs*

DE MARTYROLOGIIS,

logijs minus conueniunt, vt etiam eius labor ex parte annumerandus sit recentiorum collectaneis. Sicut noster, in ijs quæ minimo caractere Vsuardo ante notationes adiecimus.

Cap. 13

Vidi & alia quædam, è quibus nonnulla desumptorum inferius † mentionem faciam. Potest etiam recentioribus annumerari Petrus de Natalibus Episcopus linus episcopus, qui in sanctorum Catalogo copiosissimus ex veterum Martyrologijs & aliunde, de sanctis diuisit. Prædictis annumerentur poëta, Baptista Martuanus, qui hexametro versu conscripsit fastus Ecclesiasticos, siue de sacris diebus libros 12. & Ambrosius Nouidius Fraccus Ferentinas, qui ad Paulum tertium elegiacè scripsit sacrorum fastorum libros totidem.

CAPVT IX.

De vernaculis Martyrologijs.

Extant etiam vernacula quædam Martyrologia, et rariora: inter quæ Vsuardus Teutonice edidit cum passionali, Suollæ anno 1490, & postmodum Theodice. Item Dilingæ anno 62 excusum est Martyrologium Alemannicum, operâ Adæ Vualasser & magistri illius Germaniæ Theologi & ecclesiasticus, D. Petri Canisij Nouiomagensis: Cui titulus est, Martyrologium: Der Kirchen Calender, dair inne aengerigt werden die Christelÿchen Fellen, vnd heylighen Gottes. Durch Doctor Petrum Canisium Thumpredigern Zu Nusborch &c. in teutisch verfertigt. Sane valde optarim quod horum exemplo etiam aliquis nostratum, Belgico seu Germaniæ inferioris, siue Flandrico, siue Gallico idiomate, conaretur populariter Martyrologium conscribere, ex Vsuardo

labor ex
ueis. Sicut
uardo ante
nulla desump
Potest etiam
at alibus E
go copiosiss
e sanctis d
Baptista Ma
t fustus Eccl
& Ambrosi
ulum tertiu
totidem.
gij.

ad eum additionibus, & aliquando paulò fusiùs, ex
martyrum atque sanctorum probatissimis gestis, Quam
laborem Domino inspirante aliquem suscepturum spero.
Inueniet is quidem fortassis in initio nonnullam dif-
ficultatem. Sed initia semper amara esse scimus: & spe-
randum est ei de diuina misericordia, quòd † officium *August.*
impertiendi meritum erit accipiendi. Cum enim verbis *epist. 132.*
moneri dicamur, exemplis vero moueri: & in ecclesia-
stico officio legamus, solennitates martyrum exhorta-
tiones esse martyriorum: & Iacobus Apostolus dicat: *Iacob. 5*
Exemplum accipite fratres laboris & patientiæ, Pro-
phetas, (sub quibus reliquos Sanctos intellige) qui locuti
sunt in nomine Domini: Ecce beatificamus eos, qui su-
stinuerunt, quis nõ intelligat quãta vtilitate etiã plebeijs
indies breui aliqua lectione nõ nihil proponeretur de san-
ctorũ virtutibus, certamine, & martyrio, atq; coronis?

CAPVT X.

De hæreticorum pseudomartyrologijs.
E Ad id faciendũ magis nos incitare deberet hæreti-
corum nostræ ætatis diligentia: qui non tantum
habent pseudomartyrologia Latine conscripta per Ioan-
nem Crispinum & Ioannem Foxum & Pantaleonem,
sed & Germanicè per Adrianum, Anglicè per Foxum,
item Gallicè & Flandricè. Quæ scripta ego, nec vidi,
nec videre cupio. Hoc verò dico, eos libros mendacissimè
Martyrologia nominari: quoniã vt Cyprianus ait in lib.
de Vnitate Ecclesiæ, siue de simplicitate Prelatorum. *cap. 8*
Esse martyr nõ potest qui in Ecclesia nõ est, ad re-
gnũ peruenire nõ poterit, qui eam quæ regnatura
est, derelinquit. Pacem nobis Christus dedit: con-
cordes

Martyrologi
ut tonice ed
modum The
st Martyro
ffer & mag
s, D. Petri
Martyrolo
inne aenge
en vnd her
rum Carli
&c. in reu
orum exem
Germania
te, conaret
ex Vuardo
& al

cordes atque vnanimes esse præcepit, dilectionis & charitatis fœdera incorrupta atque inviolata seruari mandauit. Exhibere se non potest martyr, qui fraternam non tenuit charitatem. De

1 Cor. 13. cet hoc & contestatur Apostolus Paulus dicens. Et si habuero fidem ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Et si cibos pauperum distribuero omnia mea, & si tradidero corpus meum vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil proficio. Ad regnum celorum non potest peruenire discordia: ad præsentium Christi pertingere non poterit qui dilectionem Christi perfida dissensione violauit. Cû Deo munerere non possunt, quia esse in Ecclesia Dei vnanimes noluerunt: ardeant licet flammis, & ignibus traditi, vel obiecti bestijs, animas suas ponant, non erit illa fidei corona, sed pœna perfidiæ: nec religiosæ virtutis exitus gloriosus, sed desperationis interitus. Occidi talis potest: coronari non potest. Sic se Christianum esse profitetur, quomodo & Christum diabolus sæpe mentitur, ipso Domino

Marc. 13. admonente, & dicente, Multi venient in nomine meo, dicentes, Ego sum Christus: & multos fallent. Sicut ille Christus non est, quâuis fallat in nomine illius: ita nec Christi videri potest, qui non permittet in euangelij eius & fidei veritate.

Vide dialogum 6. Copti. ca. 3. Lib. 5. histor. ca. 15. 16 Rufini stræ ætatis hæretici primi sunt qui de martyrum nomine falsò sibi blandiuntur. Nã vt apud Eusebium scribit Apollinaris Hierapoli episcopus, Cataphrygæ cû in omnibus cõuicti nihil respondere potuerunt, ad martyres confugiebant, dicentes multos se habere martyres, & hoc esse indicium quòd verus sit apud eos propheta

prophet
ergo?
habent
tas apud
nistæ ha
terit ap
non est
bus impr
aut vid
stantia,
gladio au
nanc. mo
tia in dis
tes se del
stam ph
multa a
tro pugna
fensione
ipsum et
uerit e
rum pe
recensere
tyres, j
Roman
pseudom
gi, ca
theran
malefic
poni in
18. tra
inter se
modò e

propheticus spiritus . Ad quæ Apollinaris , Quid
 ergo ? quia multi alij hæretici plurimos martyres
 habent, ideo acquiescendum est eis quod etiã veri-
 tas apud eos sit? Nam primi qui dicuntur Marcio-
 nistæ habet plurimos martyres . Sed quæ esse po-
 terit apud eos martyrij veritas, vbi Christi veritas
 non est? *Quæ verba vtinam quorundã infirmis menti-
 bus impressa essent, qui facillimè turbantur cum audiunt
 aut vident hæreticum quempiam magna animi con-
 stantia, seu veriùs pertinacia, corpus suum flammis aut
 gladio aut alij mortis generi obijcere: cum tamen etiam
 nunc, magno Dei erga infirmos beneficio, hæc pertina-
 cia in diuersis sectarijs deprehendatur . Vnde si quis pu-
 tet se debere anabaptistam fieri, quia videt anabapti-
 stam phanatico spiritu sese morti dare, nonne eidem
 multæ aliæ nostræ tempestatis hæreses, etiam ex diame-
 tro pugnantes, amplectendæ erunt, quia pro earum de-
 fensione nonnulli magna constantia interierunt? Quod
 ipsi etiam, curiosum hominum genus facile animad-
 uertet ex prædictis hæreticorũ Martyrologijs, si in eo-
 rum pestilentem lectionem incidat: audio enim in eis
 recenseri non vnus tantum hæreticæ sectæ pseudomar-
 tyres, sed ad vnã vsque omnium quæ hoc tempore
 Romanam Ecclesiam obscurare conantur. Lege contra
 pseudomartyrologos sextum dialogum Alani Copi An-
 gli, capite potissimum 16. in quo docet non modo Lu-
 theranos & Quinglianos, sed alios etiam hæreticos &
 maleficos, veris martyribus deletis in eorum loca sup-
 poni in nouis & ante hac inauditis Foxi fastis. Capite
 18. tractat in Calendario Foxi etiam confessores male
 inter se conuenire, Reperiuntur enim ibi non Bucerus
 modò & Fagius, sed & Erasmus Roterodamus, atque
 Picus*

Excusit,
 Plantinus
 Anno 56.

DE MARTYROLOGIIS,

*Picus ille Mirandula comes, per quos duos totum For-
calendarium subuerti & exinaniri docet, Capp. 26. &*

*27. Quod igitur olim contra Donatistas dixit beatus
Augustinus, id nunc contra Lutheranos, Calvinistas,
reliquosque hodiernos sectarios repetendum puto.*

Epist. 50. Insaniunt ait isti, qui diuidunt membra Christi,
exsufflant Sacramenta Christi: & de persecutione
gloriantur, quia prohibentur ista facere legi-
bus imperatorum, quas constituerunt pro vni-
tate Christi: & iactant fallaciter innocentiam suam,
& quam non possunt à Domino accipere, ab ho-
minibus quærunt Martyrum gloriam. Veri au-
tem Martyres illi sunt, de quibus Dominus ait:

Matth. 5 Beati qui persecutionem patiuntur propter iusti-
tiam. Non ergo qui propter iniquitatem, & pro-
pter Christianæ vnitatis impiam diuisionem, sed
qui propter iustitiam persecutionem patiuntur,
Augus. in hi martyres veri sunt. Et, si passa es ô pars Donati
Ioan. (atque nunc ô pars Lutheri, Caluini & aliorum) cor-
tract. 11 poralem afflictionem ab Ecclesia catholica, à Sara
Gen. 16 passa es Agar: redi ad dominam tuam.

CAPVT XI.

Quòd fructus hæreticorum plenius de-
clarent eos falsò sibi sanctorum marty-
rum nomen ascribere: & oratio sup-
plicans ab hæreticis liberari.

*Lege dia-
logos Ala-
ni Copi.*

Quòd si nobis liceret atque libèret expatiri ad
hæreticorum varios præter malam doctrinam
fructus, plenius explicaretur eos falsissimè sibi de san-
ctorum martyrum gloria blandiri. Neque ex incertis
principi-

principijs procederetur: sed ex Apostolica & canonica
 autoritate Petri, Pauli, & Iudæ. Qui dicunt eos sei- 2. Pet. 2
 ipsos amare, cupidos esse, atque cor habere auaritia exer- 2. Tim. 3
 citatum, secundum desideria sua ambulare, confusio-
 nes suas despumare, voluptatum magis amatores esse
 quam Dei, speciem quidem pietatis habere, virtutem
 autem eius abnegare: eos sibi placere, superba vanita-
 tis loqui: elatos, superbos, ac tumidos esse, nubes quæ à
 vento circumferuntur, semper discentes, & nunquam
 ad scientiam veritatis peruenientes, qui dominationem
 contemnunt: maiestatem, viam veritatis & quæcun-
 que ignorant, blasphemant: ingratos, scelestos, sine af-
 fectione, sine pace, murmuratores, mendaces, crimi-
 natores, incontinentes, immites, proditores, & vsque
 adeo corruptos mente, & reprobos circa fidem, quod
 ultra non proficient: insipientia enim eorum manifesta
 erit omnibus. Hæc euentura Apostoli Spiritus San-
 cti instinctu prædixerunt: Frequentissimè autem, imo
 penè semper per hæreticorum perfidiam euenisse, satis
 superque contestantur præteritorum temporum proba-
 tissimæ historiæ: Eademque & nostro tempore eueni-
 re quis est qui nesciat? Anno 66, cum peccatis nostris
 iratus Dominus Deus Germaniam nostram inferio-
 rem per hæreticorum perfidiam castigans castigabat,
 (vt nihil dicam de adiacentibus, nationibus & regnis)
 nonne experiebamur quantum inueheretur calamita-
 tis, nouelli dogmatis inductione? Siquidem non tan-
 tum parua res, sed & maximæ labefactabantur: nec
 tantum affinitates, cognationes, amicitia, domus, ve-
 rum etiam omnes propemodum vrbes, populi, prouin-
 tia, & nationes Belgarum, hoc nouellæ perfidiæ con-
 tagio, nedum maculabantur, sed etiam concutiebantur
 M m funditus,

funditus, & emouebantur. Plena erant omnia seditionibus & intestinis bellis: & varijs locis indiestimebatur hæreticorum contra catholicos cruenta conflictatio. Quæ blasphemix tunc sunt auditæ contra catholicam Regis nostri maiestatem? quarum nonnullas etiam editis libellis oppidatim spargebant. Quis nescire potuit eorum mendacia, contemptum dominationis: Satanicum odium erga Episcopos, Sacerdotes Christi, & religiosos patres, atque Sanctimoniales, & ad vnum vsque omnes qui se catholicos esse profitebantur? Quoties publice in plateis à perditissimis nebulonibus clamabatur in sacerdotum & Monachorum sanguinem & internecionem. Quanta blasphemix varijs locis audiebatur in beatissimam Dei matrem Mariam, aliosque Sanctos: imò in sacrosanctam Eucharistiam. & tremèdum Missie sacrificium? Qua barbarie sæuiebatur per terribissimas facis nebulones & fures, in Dei nostri Ecclesiarum altaria, monasteria: eius & sanctorum ipsius imagines: & non vno loco, sed per vicos, oppida, vrbes, & regiones.

1. Macha.
3. g

Tunc mihi repetendum videbatur, quod olim Antiocho Rege templum Hierusalem profanante, voce magna in cælum clamatum est à Iuda Machabeo, & ab vniuersis filijs Israël, dicentibus: Sancta & Contumeliosa: sicut & Contumeliosa: siquidem in his verbis literæ numerum significantes exprimunt annum 1566. in quo non tantum imagines & Ecclesie, sed etiam in almo sanctæ Eucharistie Sacramento Dominus noster Iesus Christus, sanctus sanctorum, conculcatus est apud Belgas & contaminatus. Sed hinc sit querimoniarum modus. Horret enim animus ea recogitare, quæ anno LXXII. Belgium nostrum pertulit, & in presentiarum adhuc perfert. Quod ad nos attinet, Domine Deus,

Deus. Iustus es in omnibus quæ fecisti nobis, & vniuersa opera tua vera, & viæ tuę rectę, & omnia iudicia tua vera, quia in veritate & iudicio induxisti omnia hæc propter peccata nostra. Peccaui- mus enim & iniquè egimus recedētes à te, & præcepta tua non audiui- mus, nec obseruauimus. Omnia ergo, quæ induxisti super nos & vniuersa quę fecisti nobis, in vero iudicio fecisti. Confusio & opprobrium facti sumus seruis tuis & his qui colunt te. Ne, quæsumus, tradas nos in perpetuum propter nomen tuum, Ne confundas nos, sed fac nobiscum iuxta mansuetudinem tuã &, secū- dum multitudinem misericordiæ tuę, & erue nos in mirabilibus tuis, & da gloriã nomini tuo Domine, & cōfundantur omnes qui ostēdunt seruis tuis mala. Cōfundantur in omnipotentia tua, & robur corū cōteratur, & sciāt quia tu es Dominus Deus solus, & gloriosus super orbē terrarū.]* Adeste Angeli Dei mei qui nūquam deestis constituti in ministerio Verbi, propter eos qui hæreditatē ca- pessuri sunt æternæ salutis, & videte Belgicã to- tam dudū tantarum Ecclesiarū cuneis fultã, nunc desolatam: tãtis ordinibus sacerdotum ornatam, modò sedentem viduã & abiectam. Deprecami- ni Patriarchæ, de quorum stirpe generis nata est quæ nunc laborat in terris. Orate sancti Prophe- tæ cognoscentes afflictam, quam antea vaticinan- te præconio cecinistis. Estote Apostoli suffraga- tores eius, quam vt congregaretis vniuersum or- bem ascendente in vobis Domino, vt equi ve- locissimi cursitastis. Præcipuè tu Petre bea- te, quare files pro ouibus & agnis à communi

Am 2

Domino

Danię
lis. 3.* Victor
in fine ter-
tij de per-
se. Vuan-
dal. paucis
tamē mu-
tatis ad
nostra tē-
pora.

DE MARTYROLOGIIS,

Domino magna tibi cautela & solitudine commendatis? Tu sancte Paule gentium magister qui ab Hierusalem vsque ad Illyricum prædicasti Euangelium Dei, cognosce quid Gothica & Vandalica barbarie faciant hæretici, & filij tui gemunt lugendo. Vniuersique ingemiscite sancti simul pro nobis Apostoli. Sed scimus quia indignum est vobis, pro nobis orare, quia ista quæ venerunt nobis, non ad probationem, quomodo Sanctis, sed malis meritis supplicia debebantur: sed & pro malis orate iam filijs, quia & Christus orauit etiam pro inimicis Iudæis. Sufficiant castigationes quæ iuste illatae sunt nobis, & iam iamque delinquentibus * venia postuletur. Dicatur Angelo percutienti, Sufficit: iam cohibe manum tuam. Quis ignoret hæc probrorum nostrorum scelera procurasse, aberrantibus à mandatis Dei, & in lege eius nolentibus ambulare? Sed prostratirogamus, vt non spernatis vestros miseros peccatores per eum qui vos ad Apostolicum culmen prouexit humiles piscatores.

Delinquentes vocat eos qui deliquerunt. 2. reg. 24 c

CAPVT XII.

De Græcis martyrologijs.

Habent & Græci sua martyrologia. Nam in Græcorum horologio habentur ad singulos dies commemorationes Sanctorum, & orationes ad eos factæ, in ea nempe Horologij parte, quæ Menologium inscribitur, à menis, id est, mensibus, eò quòd secundum ordinem mensium de Sanctis totius anni in ea agatur. Vnde commemorationes Sanctorum in martyrologium transferuntur. Ipsius quoque Simeonis Metaphraste opus de San-

illis, non aliud est, quam prolixum martyrologium.

Et postremò Nicephori Callisti Xanthopulitaxis, sine synopsis de sanctis totius anni, secundum menses, Græcè habetur. Quæ Basileæ impressa est, cum Cyro Theodoro Prodromo, apud Ioan. Bebelium An. 36 fol. v 7.

CAPVT XIII.

De additionibus ad Vsuardum.

Nunc ex ordine dicendum est aliquid de additionibus ad Vsuardum. Cum enim Vsuardus non potuerit annotare Sanctos qui post sua tempora claruerunt: neque etiam omnes habeat qui ante eum fuerunt, ideo ut martyrologium Vsuardi plenius foret, aliunde eî quedam erant apponenda. Quæ autem ego illi apposui ex Veterum Scriptorum, aut diuersarum Ecclesiarum martyrologijs, aut Breuiarijs, ea magno quidem caractere, sed distincto ab Vsuardi verbis, & fere præmissa litera significatiua, imprimi curavi. Reliqua ex recentiorum collectaneis & aliunde, minimo caractere apposui, partim de Sanctis quos in nullo Ecclesiarum Martyrologio, aut Breuiario, inueneram: partim etiam de beatis, ut vocant quidam, siue beatæ memoriæ, hoc est, de ijs qui magna sanctitate hic claruerunt, in nulla tamen ecclesia eorum memoria celebratur: neque in Sanctorum numerum ascripti sunt. Cuius supplementi nostri plenam & copiosam rationem exprimit præfatio ad Lectorem, quam Vsuardo præmissi.

Tria autem obseruari velim in recentiorum collectis Martyrologijs. Primum, quòd multos sanctos non canonizatos, siue in nulla ecclesia celebres, cum canoni-

DE MARTYROLOGIIS,

zatis indistinctè permisceant. Quod tamè Carthusia Coloniensis declinare volēs in *Vsuardo* Coloniae aucto. An. 1521, præfatur se poenè semper (beatæ aut sanctæ memoriæ) non canonizatis præmississe, vt per hoc à canonizatis secernantur. Rectè autè addit & circumspectè (poenè semper): nam difficile iderat præstitū. Vnde vtriusque multos nostrates inter Sanctos posuit absque prædicta clausula, quos apud nostros in nulla ecclesia vt Sanctos coli, animaduerti. Qualis est *Vuolbodo* Leodiensis episc. in crypta Ecclesiæ S. Laurentij & extra Leodiu sepultus, vbi singulis annis in anniuersario eius pro oratur, 11. Cal. Maij. & *Iduberga*. mater S. Gertrudis eleuata est quidem cum *Pipino* & nutrice *B. Gertrudis*, *Niuella* in filia suæ quondā monasterio, à quadragesimis autem annis *Canonicarum* collegio, & tamen ibidem pro ea & *Pipino* anniuersariæ Missæ de defunctis celebratur: nec *Carolus Comes Flandriæ* martyr, *Brugis* quiescit, inter canonizatos habetur. Et hæc tria expressisse satis sit. Secundò ex historijs Ecclesiasticis, dialogis *Gregorij*, & aliunde, multos Sanctos tantum per occasionem quandam transcripserunt plerique recentiores, nescientes tamen quo die obierint, & an in vlla Ecclesia celebrentur. Sic primo die *Ianuarij* in die S. *Fulgentij* episcopi adiecerunt nonnulli *Fulgentium* *Tricolsensem* abbatem ex *Gregorio*. 16. *Ianuarij*, in die S. *Honorati* *Arelatensis* episcopi, *Honoratum* episcopum *Ambianensem*, (cum huius natalem *Ambianenses* festo magno duplo celebrent 17. Cal. *Iunij*) ex *Gregorio* memoriam *Honorati* abbatis. 22. die eiusdem mensis, in die *Anastasij* Martyris, *Anastasium* abbatem. & sic consequenter: sæpe occasione nominis, de cuius sanctitate nonnulli

quam
cum alijs
exusserunt
sectarij
An. 68

nonnulli
de Na
Malch
scribit
& Bo
passi su
na mar
passion
Marty
no Ge
vlla oc
histori
sent. Q
Postre
vnde q
quado
pserit
ignorã
sio pro
ex vit
die Ian
sed neu
Euag.
dit lib
fibilit
librū
in eo
scribi
non d
& Eu
dorū
Rursi

nonnihil legerant apud Veteres, aut ex eis apud Petrum de Natalibus. Similiter in die Hilarionis, adiecerunt Malchum captiuum monachum, quia vtriusque vitam scribit Hieronymus. In die Ioannis Papæ, Symmachum & Boëthium, quia per eundem Theodoricum Arianum passi sunt. Calendis Maij in die Quiriaci, adijcitur Anna martyr, mater eius: & tertia die Maij, ex Alexandri passione, in die eius, Seuerina vxor Aureliani. In Martyrologio autē manuscripto quod à Patre Antonio Geems in Rubea valle collectum est, multos absque ulla occasione certis diebus additos puto, ex Tripartita historia & aliunde, tantum vt in martyrologio nō deessent. Quod ipsum in aliorū collectaneis variū obseruaui. Postremò nonnulli ex istis recētioribus scriptoribus dum vndequaq; voluerūt sua Martyrologia locūpletare, aliquādo ex incertis hīstorijs & apocryphis libris transcripserūt Sanctos, quos Vsuardus & Rom. Ecclesia, aliāq; ignorāt. Duo tantū adhibebo exēpla: video enim me iustō prolixiorē esse. Ponūt Or secundo iduū Nouembris, ex vitis patrum ab Euagrio descriptis: & decimo sexto die Ianuarij Faustū Lirinēsem, ex catalogo Gennadij: sed neutrum posuissent puto, si in Hieronymo de Or & Euag. legisset. Euagrius Pōticus Hyperborita edidit librū & sentētias περὶ ἀπέθειας, quā nos impasibilitatē, vel imperturbationē, possumus dicere: librū quoq; scripsit quasi de monachis, multosq; in eo enumerat qui nunquā fuerunt, & quos fuisse scribit Origenistas, & ab Episcopis dānatos esse, non dubiū est: Ammoniū videlicet, & Eusebium, & Euthymiū, & ipsum Euagriū: Or quoq; & Isidorū, & multos alios, quos enumerare tædiū est: Rursus de Fausto & Gennadio, in Adonis Viennensis

M m 4 archie-

In epistola
ad Ctesiphontem.

DE MARTYROLOGIIS,

Abb. 492 *archiepiscopi Chronico*. Faustus ex abbate Lirinensis monasterij, apud Rhegium Galliaë episcopus factus, Pelagium dogma destruere conatus, in errorem labitur: vnde qui eius sensus hac in parte

Cap. 85.

Tertium

exemplū

de Marcu-

lo annota-

tum est su-

pra cap. 3.

Catholicos prædicant (sicut Gennadius de illis tribus viris scribens) omnino errant.

CAPVT XIII.

De lectione Martyrologij in fine Primæ: & cur præmittatur quota sit Luna.

V Tuntur Martyrologio in fine Primæ pleraque Ecclesiæ Cathedralis, & multa Canonicorum Collegia, & fere omnia monasteria, non tantum religiosorum, sed & sanctimonialium. Vnde rubrica generalis Romani Breuiarij habent, post orationem Primæ in choro legi Martyrologium. Monasteria tamen quaedam non in choro legunt, sed in Capitulari domo. Cuius occasione in sermone quodam de Sanctis annotat Dionysius Carthusianus, In Capitulis religiosorum antequam culpæ recognoscantur, seu proclametur, fieri lectionem in martyrologio; quatenus fratres martyrum sanctorum exemplo ad patientiam, animentur, etiam si absque sua culpa redarguantur, aut proclametur. Meminit huius etiam Radulphus de Riuo, in libro de canonum obseruantia. Sic enim scribit propositione 14. In officio Capituli quod fit post Primam, fiunt tria. Primò, memoria Sanctorum in recitatione Martyrologij, cum versu Pretiosa, & Capitulo Sancta Maria. Secundò, memoria defunctorum in anniuersarijs recitandis, cum Miserere mei Deus, & collectis.

Tertiò,

Tertio, quia tunc ad labores diurnos preparari debemus, adduntur preces congruentes, dicendo ter, Deus in adiutorium.

Lectio Martyrologij præmittitur quota sit Luna. in cuius pronuntiatione etsi nonnulli nonnihil variant, vsitatio tamen hætenus fuit pronuntiatione iuxta morem Romani Martyrologij, licet in eo Luna Calendarij prima, esset luna cæli quinta vt plurimum. Nunc verò cum aureus numerus in nouo Romano Breviario sic sit restitutus, vt non sit opus per quinque syllabas retrocedere, ad inueniendam nouam lunam, sed reductus sit ad diem nouilunij, seu coniunctionis lunæ cum sole: ego etiam pronuntiationem lunæ, quæ ex eo numero dependet, in nostro martyrologio immutavi, vt correspondeat cum aureo numero reducto, vt non sit, aut minima tantum sit differentia, inter lunam cæli & lunam nostri Calendarij.

Cur verò quota sit luna præmittatur, rationem puto, quòd Ecclesia velit nobis ob oculos ponere instabilitatem & mutabilitatem miseræ huius vitæ, vt ex eius consideratione rapiamur ad quærendum ea quæ sursum sunt. Per lunæ enim augmenta & decremента vsitatè significatur huius vitæ mutabilitas. Vide & resurrectio Domini in plenilunio celebratur, ad significandum quòd in resurrectione omnis mutabilitas absuetur, quando efficiemur sicut luna perfecta, in æternum. Pl. 22. f

Mm 5 CAPVT

Cur mors Sanctorum natalis dicatur: & quomodo lectio Martyrologij sit concludenda.

NEc ab simili de causa Sanctorum obitus Natalis dicuntur. Quod antiquissima & vscatissima Ecclesie vsurpatione fieri probat D. Pamelius in Cypriani epistolam 34. Nos autem causam tam frequentis vsurpationis paululum consideremus, cum haec lectio in Martyrologijs vbique sit obuia. Quamquam regitur in baptismo renascamur, non tamen plenè renascimur & sanamur. * Quoniam filij Dei quamdum

* Aug. en-
sbi. ca. 64 mortaliter viuunt, cum morte configunt: &

quamuis de illis veraciter sit dictum, Quotquot spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei, sic tamen filij Dei excitantur, & tanquam filij Dei proficiunt ad Deum, vt etiam spiritu suo, maxime aggrauante corruptibili corpore, tanquam filij hominum quibusdam motibus humanis deficiant ad

Rom. 8. seipsos, & ideo pereant.] Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est, Absorpta est mors (cum omnibus pœnis & miserijs) in victoria. Vbi est mors victoria tua? Vbi est mors stimulus tuus (peccatum & peccatorum reliquia)? Et ob hanc plenam regenerationem, dies obitus & resurrectionis Sanctorum, natales dicuntur, iuxta illud

1. Cor. 15. Osce 13. Christi: Vos qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede Maiestatis suae, sedebitis & vos super sedes duodecim. Eodem referunt

Matth. 19

referunt Hilarius in Psalmum 2, & ex eo Beda libro
 2 in Acta, illud Psalmistæ, Ego hodie genui te: nempe in 13 Act.
 ad resurrectionem Christi primogeniti ex mortuis. De Psalm. 2
 qua Isaias quoque, iuxta multorum interpretationem, Col. 1
 ait: Generationem eius quis enarrabit? quoniam tol- Act. 8. f
 letur de terra vita eius. Sane hæc vita præsens & mor- Isa. 53.
 talis, in qua nascendo morimur, tot miseris animæ &
 corporis est obnoxia, vt verè non mereatur vitæ no-
 men. Vnde beatus Augustinus tractans illud Ioan- Tract. 22.
 nis: Qui verbum meum audit, & credit ei qui in cap. 5.
 me misit, habet vitam æternam, & in iudicium Ioannis.
 non venit, sed transit à morte ad vitam. Ecce in-
 quit in hac vita nondum est vita: transitur à morte
 ad vitam, vt in iudicium non veniatur. Quare
 autem nondum est vita? Si vita esset ista, non di-
 ceret Dominus cuidam, Si vis venire ad vitam, Matth. 19
 serua mandata. Non enim ait illi, Si vis venire
 ad vitam æternam: non addidit æternam, sed tan-
 tum dixit vitam. Nec vita nominanda est, quia
 non est vera vita. Quæ est vera vita nisi quæ est
 æterna vita? Audi Apostolum dicentem ad Ti- 1. Tim. 6
 motheum: Præcipe diuitibus huius seculi non
 superbe sapere, neq; sperare in incerto diuitiarum,
 sed in Deo viuo: qui præstat nobis omnia abun-
 danter ad fruendum: bene faciant diuites: sint in
 operibus bonis: facile tribuant, communicent. Vt
 quid hoc? Audi quod sequitur: Thesaurizent sibi
 fundamentum bonum in futurum, vt apprehen-
 dant veram vitam. Profecto ista in qua erant, falsa
 vita est: nam vt quid velis apprehendere veram, si
 iam tenes veram?] * Nos itaque non natiuitatis
 diem celebramus, cum sit dolorum atq; omnium
 tenta-

Origenes
 lib. 3. in
 Job.

tentationum introitus: Sed mortis diem celebramus, vtpote omnium dolorum depositionem, atque omnium tentationum effugationem. Diem mortis celebramus, quia non mori videntur.]* Natalem ergo Sanctorum cum auditis charissimi, nolite putare illum dici quo nascitur in terram de carne, sed de terra in caelum, de labore ad requiem, de tentationibus ad quietem, de cruciatibus ad delicias, non fluxas, sed fortes & stabiles & aeternas: de mundanis risibus ad coronam & gloriam. Tales natales dignè martyrum celebrantur. Beatorum martyrum passiones inquit Eusebius Emilianus*, natales vocamus dies, quando eos martyrij vita, & gloriae fides dum ingerit morti, genuit aeternitati, & perpetua gaudia breui dolore parturijt. Merito plane dicendi natales dies, per quos illi qui nati fuerant in hanc fragilitatis humani miseriam, subito renascuntur in gloriam, vitae perennis initium de mortis sine fumentes. Etenim si dies natales vocamus quibus in hanc lucem in delictis & doloribus nascuntur ad dolores, iustiùs isti celebrantur natales, quibus Sancti ex corruptibili luce in nouam illam futuri seculi veniunt claritatem, & filij hominum in adoptionem diuinæ paternitatis ascendant. *In fine lectionis omni die addendum est, Et alibi, aliorum plurimorum sanctorum, Martyrum, Confessorum, atque Sanctarum virginum: & respondetur, Deo gratias. In nullo enim Martyrologio habentur omnes Sancti per varias Ecclesias celebres: Ne-*

P. Chry-
sologus
serm. 129.
de Cypri.

in quem
Gagneus
emissit,
Homil. 50
de Genesio.

Vide & dia-
logum A-

que* etiã in catalogo Petri de natalibus, aut in Vuardo
Colonie

Coloniae aucto Anno 1521. Quod ex quarundam eccle-
 siarum Breuarijs facile obseruari potest. Deinde ad-
 ditur istud, quia permultos martyres, confessores, atque
 virgines, cœli gaudijs potiri non dubitamus, quamuis in
 Ecclesia non sint relati in numerum Sanctorum.

CAPVT XVI.

De Lctione Martyrologij in cœna.

A Pud nonnullos legitur etiam in cœna ex Marty-
 rologio lectio sequentis diei. Quod pluribus locis
 fieri optarim. Pro reuerentia enim Dei & sacerdo-
 tũ, id vniuersa constituit Synodus (Toletana ter-
 tia) vt quia crebrò solent mensis ociosæ fabulæ
 interponi, in omni sacerdotali conuiuio lectio di-
 uinarum scripturarum (aut aliarum quæ Ecclesia-
 sticos ædificant) misceatur: Per hoc enim & ani-
 mę ædificantur ad bonum, & fabulę non necessa-
 rię prohibentur. Scribit Possidius Calamensis episco-
 pus beatum Augustinum in ipsa mensa magis lectionem
 vel disputationem, quam epulationem potationemque,
 dilexisse. Quam in re si Augustinum imitari placebit,
 non inutilis, neque iniucunda, erit in cœna lectio sub-
 sequentis diei: atque circa eam nonnulla mensalis ven-
 tilatio, de Sanctorum vita, de genere Martyrij, de
 tempore persecutionis, de locorum situ, de antiquis &
 nouis locorum nominibus, de Grammatica quarundam
 vocum explicatione, & id genus alijs eò pertinen-
 tibus.

Can. 7.

to. 2.

Cons.

CAPVT

Quod Martyrologium Vsuardi auctum vtile sit Pastoribus.

PRæter dictos vsus habebit etiam Vsuardus auctus suum peculiarem vsus apud Pastores. Cum enim plebs, in annunciandis natalitijs Sanctorum, plerumque aliquid à Pastore expectet de sanctorum vita, atque certamine, imò ipsius Pastoris sit festorum rationem populo exponere (Cuius non minima portio in Sanctorum imitatione consistit) non parum ad eam rem inuabit ipsos Pastores hoc compendiosum opus. Deinde populo aliquando à Pastore proponenda est admonitio Ioannis Chrysostomi, dicentis. Olim statim & à

Hom. 21
in Gen.

principio erudiebant pueros qui ipsis nascebantur, admonentes appellationibus, quas illi imposuerant vt virtutem exercerent: & non sicut nunc, fortuito & absque causa, nomina fiebant. Dicunt enim. Iuxta nomen aui vel abauis nominetur puer: at prisca non ita, sed omnem operam adhibebant, vt talia natis imponerent nomina, quæ non solum illos qui nomina sortiebantur, in virtutes adducerent, sed & alios omnes qui sequentibus sæculis futuri sunt, nullam non sapientiam docerent. Admonendi sunt igitur subditi,

Eccles. 41

Lu. 1. 2. c

vt curam habeant de bono nomine imponendo, & conseruando: & cogitent ipsos etiam angelos diuinitus aliquando sollicitos fuisse, de nominibus aptè imponendis. Cum igitur multi boni homines huic admonitioni libenter acquiescant, & sæpe à Pastore suo de Sancto cuius nomen gerunt, aliquid scire desiderent, in quo se

illius

illius exemplo exercent, ad hoc Pastor multum subsidij inueniet in nostro *Vsuardi Martyrologio*, & additis ei annotationibus.

Et postremò, Christiani nolunt epulas celebrare eo die quo in hanc lucem editi sunt. Inuenimus aut Origenes, in veteri quidem Testamento, Pharaonem regem diem natalis sui cum festiuitate celebrantem: in nouo vero testamento, Herodem. Vterque tamen eorum ipsam festiuitatem natalis sui, profusione humani sanguinis cruentauit. Sancti verò non solum non agunt festiuitatem in die natalis sui: sed & spiritu sancto repleti, execrantur hunc diem. Malunt itaque pij homines reiecta & reiecta vana gentilitate de epulis celebrandis eo die quo in lucem hanc editi sunt, malunt inquam, sibi congratulari in die Sancti, cuius nomen genuerunt, quòd Christiani effecti sint, & per lauacrum regenerationis spem vitæ æternæ adepti. Vnde ijs qui à Pastore cognominis sui natalitium diem petent, facile per indicem eiusdem libri responderi poterit.

Hom. 8
in Leuit.
Gen. 42
Matth. 14

Iob 3. 8
Ierc. 20

CAPVT XVIII.

De vtilitate Martyrologij contra hæreses.

Hoc Martyrologium postremò per varia sanctorum exempla, non solum demonstrat nobis arduam virtutum viam: sed etiam contra hæreticorum pestilentissimas & fluctuantes doctrinas, mirum in modum nos stabilis atque munit. Immensa enim Dei, nostri pietas ait B. Ambrosius, multiplex ad bonitatem, & artifex ad salutem, proponens arduam virtutum

Serm. 95.

gutum

de Nazario & Celso
 tutum palmam, tantorum martyrum merita nostra vult esse suffragia: simulque dum nobis fidem veram duro martyrij agone commendat, afflictionem præcedentium, instructionem efficit posterorum. Quanta est circa nos Dei nostri sollicitudo? illos examinat, vt nos erudiat: illos conterit, vt nos acquirat: eorumque cruciatus, nostros contulit esse profectus. Merito ergo eos colimus, qui periculis suis pugnant, & nostris utilitatibus militant: qui per huius lucis vitæque contemptum, edocent nos quantum Deo nostro debeamus affectum. Nouerimus itaque quia
 NON SINE MAGNO DISCRIMINE de religionis veritate disputamus, quam tantorum sanguine confirmatam videmus. Magni periculi res est, si post prophetarum oracula, post Apostolorum testimonia, post Martyrum vulnera, veterem fidem quasi nouellam discutere præsumas, & post tam manifestos duces in errore permanes, & post morientium sudores ociosa disputatione contendas: Et paulo inferius. Veneremur ergo in tanto Christi milite (Nazario) fidem nostram. Mater namque Martyrij, fides catholica est: in qua iste illustris athleta, sanguine fuso, mortem pro ipsa calcavit. Mater inquam Martyrij, fides est. Veneremur ergo in sanctorum Martyrum gloria, fidem nostram. *Hactenus Ambrosius, aut Maximus. Huius enim nomine citatur à Radulpho de Rino Propositione 6. & à Romano antiquo Breuiario, in communi plurimorum martyrum. Aduerte verò, quanto verborum ac rerum pondere inculcet veneradam esse in Sanctorum Martyrum gloria*
fidem

fidem nostram. Quantum autem hac in re ab hæreticis peccetur, satis superque notum est. Dominus Deus per viscera misericordiæ ipsorum misereatur: Et in nobis fidem nostram augeat, vt indies magis & magis in Sanctorum martyrum gloria fidem nostram veneremur. Habemus in hoc quantumcunque paruo Martyrologij opere, tot diuersorum temporum & locorum exemplis constabilitam Catholicam doctrinam, de sacrificio Misericordiæ, de monachica religione, de virginitate, de Sanctorum invocatione, de reliquiarum veneratione, & id genus pluribus articulis: vt non abs re dixerim in hoc opere parsum nobis proponi, de prædictis articulis, Catholica Apostolicæque Ecclesiæ vniuersitatem, Antiquitatem & Consensionem, contra partis corruptionem, nouitatis prophanitatem, & paucorum temeritatem.

CAPVT XIX.

De libro defunctorum.

Post Martyrologij lectionem, legitur etiam nonnullis locis ex libro obituum, seu defunctorum, seu anniuersariorum. Nonnulli eum dictione Latinogræca Mortilogium nominant, vt sit allusio ad Martyrologium, significetque librum mortuorum. Est enim liber, qui continet anniuersarios dies confratrum, & potissimum benefactorum. Exigit autem pietas, vt eorum salutem in anniuersario die aliqua fiat commemoratio.

Meminit huius lectionis Radulphus Riuus de Canonum obseruantia scribens. In officio, inquit, Capituli post primam, primò fit memoria Sanctorum in recitatione Martyrologij: secundò, memoria

N n defun-

defunctorum in anniuersarijs recitandis, cum Me-
ferere mei Deus, & collectis. Porro non esse ne-
uitios huiusmodi anniuersariorum libros, testis est Beda
lib. 4. historiae Anglorum cap. 14. ubi refert Osu-
regis depositionis diem annotatam fuisse in codice de-
functorum, quem etiam annalem vocat. Ab eo tamen
tempore, occasione apparitionis, quam Beda ibidem
refert, plerisque locis annuatim coepit eiusdem regis, et
militis Christi, natalitius dies, Missarum celebra-
tione venerari. Vnde tunc eum transferre oportuit
ex libro defunctorum, in librum Sanctorum. prout
Nonis Augusti in Martyrologijs translatus cernitur.

CAPVT XX.

Cur Vsuardo adiectum sit quinam San-
ctorum historias & gesta
conscripserint.

Diligenter autem in pastorum aliorumque vi-
tatem, annotare studui, quidnam apud prelo-
tos auctores de Sanctorum vita & certamine scriptum
habeatur. Ad quod faciendum non tantum consuluimus
sas Sanctorum vitas & passiones, sed etiam manuscrip-
ta aliquot Bibliothecarum & refectoriorum volumina.
In quibus multas deprehendi Sanctorum vitas, graui-
conscriptas, quae nusquam excusae habebantur, ut in
octo quidem historiarum tomis R. Aloysij Lipomani
pleraque verò nunc imprimuntur magna Ecclesiae vti-
litate in historiarum tomis eruditissimi & piensissimi
patris D. Laurentij Suriij. Nec tantum bibliotheca-
cas consului. sed ex Gregorio Tironensi, ex sancti Iu-
dori, & Sigeberti beata memoria sacrista Gemblacensis
confisi.

ensis, catalogis de viris illustribus, nondum tamen excusis. ex Tritthemio, & catalogo testium veritatis, quem Guilh. Eisengrein Spirensis castigauit & auxit, ac aliunde, notauit etiam historias Sanctorum, quas nusquam inuene, vt alijs occasionem darem eas quærendi & communicandi.

Imo dispensatione petita, legi quoque Gasparem Brusschium de monasterijs Germania, Gesneri Pandectas, bibliothecam à Lycosthene auctam, Centurias Magdeburgerenses, catalogum scriptorum Brytannie, auctore Ioanne Balæo, Anglia quem genuit, sed genuisse pudet.

In his annotationibus libenter ea tantum citassem quæ probatæ & irrefragabilis sunt auctoritatis, sed deterruerunt me varia, vt in alijs ita, hac quoque in re, hominum iudicia. quæ alijs probant alijs improbant: & fere tot sunt sententiæ, quot capita. Alij omnia volunt habere exactissima: alijs placent omnia, modo sint pia. Sic quomodocunque agatur, non desunt in quorum reprehensiones incurratur. Et, vt demus hominibus displicuisse, non magnopere curandum esse, potissimum me deterruit iudicij mei infirmitas, quodque sæpius tantæ molis impar succumberem. Quare, etsi rariùs, aliquando tamen egi paulo licentiùs, ea etiam citando, de quibus aliorum malim audire, quam mea scribere, iudicia.

Neque, volui, aut potui, omnes Sanctorum historias authenticas annotare: sed tantùm conatus sum aliquosque aliquid de Sæctorum historijs, quæ probatæ, aut saltè, quod sciam nondùm reiectæ fidei sunt, indicare & annotare, vt alijs ad id aptioribus occasionè dare idè perficiendis atq; hoc nostro labore ijdem instigarentur ad euulgandas

Ms. Iouanij apud virosque Regulares, Gemblaci, & alibi.

DE MARTYROLOGIIS,

Sanctorum vitas, eorumque præclarissima gesta, quæ adhuc in Ms. bibliothecis latent, & varijs iniurijs obnoxia sunt. Quod ut melius fiat, duo mihi adhibenda restant.

CAPVT XXI.

Quod magna vtilitate excudantur gesta Martyrum olim per Romanæ Ecclesiæ notarios fidelissimè collecta.

Scribit Damasus Pontifex in pontificali, capite siue Pontifice quarto, de Clemente. Hic fecit septem regiones diuidi Notarijs fidelibus Ecclesiæ, qui gesta martyrum sollicitè & curiose vnusquisque per regionem suam perquirerent: & rursus cap. 20. Hic (Antherus) gesta martyrum diligenter à notarijs exquisiuit, & in Ecclesia recondidit: propter quod à quodam Maximo prefecto martyr effectus est: & iterum sequenti capite. Hic (Fabianus) regiones diuisit diaconis, & fecit septem subdiacones, qui septem notarijs imminebant ut gesta martyrum in integrum colligerent.

Epist. 1

Quod ipsum clariùs constat ex Fabiani decretali epistola ad dilectissimos vbique catholice ecclesie ministros, in qua ait: Septem similiter subdiacones ordinauimus, qui septem notarijs imminebant, & gesta martyrum veraciter in integro colligerent, nobisque rimanda manifestarent. Quod etiam vos omnes agere monemus, ne in posterum aliquid qua ex his dubitatio fiat, quæstioque oriatur, quoniam omnia quæ scripta sunt ad nostram doctrinam

Rom. 13

nam scripta sunt. Et quæ nostris temporibus veraciter scribuntur, ad futurorum doctrinam diriguntur. Et ideo fidelissimis hæc negotia committi præcipimus, ne aliqua in eis illusio inueniatur, ex qua fidelibus scandalum, quod absit, oriatur.] *Et rursus Damasus de Iulio primo.* Hic constitutum fecit, ut notitia quæ omnibus fidem facit per Notarios colligeretur, & ut omnium monumentorum in ecclesia confectio per primicerium Notariorum celebraretur.

Atque ex his constare arbitror, non tantum parta ecclesie pace, & martyrio sublato, sed & in media persecutione tyrannorum, ipsorum Martyrum gesta diligentissimè & fidelissimè esse conscripta, & collecta, ad futurorum nostramque doctrinam. Et ubi ea sunt? an in octo Aloysij tomis? non, nisi quædam apud Metaphrastem, & extra eum in prioribus Aloysij tomis forte vnum & alterum: & quorundam fragmenta in Adonis martyrologio. An in Romana Ecclesia archiuus? non puto: scribit enim Gregorius primus se ea non cognouisse in archiuo sue ecclesie, & Romana vrbis bibliothecis. Vbi igitur sunt? Respondet Onuphrius Panuinius Veronensis in præfatione libri de Romanis Pontificibus & Cardinalibus: Quot sanctissimorum martyrum agones: quot præclarissimorum & doctissimorum hominum gesta & monumenta ignoramus: Vbi enim sunt Hegesippi, Apostolicis temporibus vicini, quinque commentariorum libri, quos de rebus in primitiua Ecclesia gestis (eum) scripsisse referunt Eusebius & Hieronymus? Vbi Papiæ Hierapolitani episcopi, Ioannis Apostoli auditoris, vbi Quadrati Atheniensium

præfulis, & Aristidis Christiani philosophi, qui Apostolorum discipuli fuerunt, & aliorum veterum scriptorum, Ecclesiasticæ historiæ? Vbi septem illorum S. R. E. Notariorum continenter, omnibusque temporibus gesta martyrum sollicitè perquirentium, accuratissimeque & diligentissimè perscribentium monumenta? Vbi demum Damasi papæ liber, quem de Rom. Pontificum qui ante se fuerunt actibus rebusque gestis scripsit: quemque egregium fuisse testatur D. Hieronymus? Omnia prorsus eorum hominum qui superioribus sæculis vixerunt negligentiam, vel etiam persecutionum immanitate interijisse, abolita atque oblitterata esse, summopere est ingemiscendum. Nam eum libellum qui Damasi papæ titulo vulgatus in Conciliorum tomo primo excusus est, non est verisimile esse librum illum, de quo scripserit Hieronymus: qui usque adeo non meretur egregius dici, vt ne libri quidem appellatione ob paruitatem dignus sit, ex Damasi tamen libro thecario, qui vitas Rom. Pontificum vsque ad Nicolaum papam primum scripsit, excerptum existimo. *Hactenus Onuphrius. Ego verò ex diligenti lectione Martyrologiorum, Bedæ, Vsuarij & Adonis, & Lectionum Rom. Ecclesie secundum antiquum usum, quæ per multis locis per omnia cum Adone conueniunt, animaduerti pleraque martyrum gesta à Rom. Ecclesie notarijs fidelissimè collecta, in varijs bibliothecis & refectorijs adhuc Ms. superesse. Quorum quædam vtcumque excusa sunt Colonia An. 1483. Louanij An. 1485. Legendæ parte 2. siue in hystoria*

Sancto

Sanctorum nouiter additis. Habentur itaque præclarif-
 sima Sanctorum martyrum gesta magna diligentia con-
 scripta, eaque in prædictis Martyrologijs sapissime no-
 minatim citantur: fere semper autem nonnihil verbatim
 ex ipsis transcriptum est: habentur inquam, sed in qui-
 busdam bibliothecis, & sæpe inter obscuras & apocry-
 phas vitas, pleraque hætenus latuerunt, vsque ad edi-
 tionem eorum per Dominum Surium: nonnulla adhuc
 latent.

Gratissimam ergo catholicis & ijs qui pietatem
 colunt, operam fecit SURIUS in cella sua Carthusiana
 gratissimam facient & alij, qui eiusmodi nondum im-
 pressa præclara gesta in bibliothecis inuestigare valent,
 & prælo dare. Scribit Possidius episcopus in vita beati
 Augustini, Ecclesiæ bibliothecam omnesque co-
 dices diligenter posteris custodiendos semper iu-
 bebat. Quæ autem melior potest esse ratio custodiendæ
 bibliothecæ manuscriptæ, quam vt prælo dentur quæ
 excusa non sunt, & à viris doctissimis, dignissima indi-
 cabuntur, quæ in publicum prodeant: præsertim cum
 iam Ms. libros incendijs, furtis, hostium direptioni-
 bus, hæreticorum deuastationibus & exustionibus, squa-
 rare & neglectu, ac per edacem vetustatem, aliasque in-
 iurias, miserè nobis deperire. Fatetur Eusebius se ex
 Hierosolymorum bibliotheca, quam construxerat vir
 eruditissimus Alexander loci ipsius episcopus, totius
 operis sui & Ecclesiasticæ historiæ conscribendæ mate-
 riam sumpsisse. Laudat Beda Accam episcopum Hagu-
 staldensem, quod historiæ passionum beatorum Aposto-
 lorum ac martyrum Christi, vna cum cæteris ecclesiasti-
 cis voluminibus, summa industria cõgregans, amplissi-
 mam ac nobilissimam bibliothecã fecerit: an non igitur

Cap. 30.

Lib. 6 hi-
stor. Eccle.
c. 14 / Ru-
fi. 16.Lib. 5. bi-
stor. Angl.
cap. 21.

laudandus erit, qui probatissimis martyrum gestis ornatus est varias per vniuersum Christianum orbem bibliothecas? Quanto affectu congratulatur sibi beatus ille Gregorius, audiens tantum ab vno quodam martyrum ab Eusebio collecta? Vtilis semper est, docti viri allocutio: quia aut discit audiens quod nescire se nouerat: aut cognoscit, quod est amplius, id quod se & nescisse nesciebat. Quam re ex audientium numero ego nunc factus sum, cui sanctissima vestra beatitudo scribere studuit, ut cunctorum martyrum gesta, quae pia memoriae Constantini temporibus ab Eusebio Caesariensi collecta sunt, transmittere debeamus. Sed haec neque si collecta sunt, neque si sint, ante vestrae beatitudinis scripta cognoui. Ago ergo gratias, quia sanctissimae vestrae doctrinae scriptis eruditus, coepi scire quod nesciebam. Et paulo inferius. Ea verò quae transmitti voluisti, quaerentes quidem non inuenimus, sed adhuc non inuenientes quaerimus, & si potuerint inueniri, transmittemus. E quibus Gregorij verbis patet, quantum congratulandum nobis sit, quando martyrum gesta acquirimus, & quae eis agenda sint gratiae per quae acquirimus. Hoc obiter addo, quod etiam in officio aliquo opus sit in edendis martyrum gestis: nam quantumuis diligentes fuerint Romanae Ecclesiae notarij in martyrum gestis fideliter conscribendis, aliqua in eis illusio inueniatur, ut Fabianus inquit, qua fidelibus scandalum oriatur: tamen diligens fuerit inimicus noster, qui nedum dormientibus hominibus, sed & vigilantibus, conatur zizania superferrere in medio tritici. Unde & eo tempore passiones quae

Lib. 7. epist. 29. Eusebio episcopo Alexandrino.

nam martyrum non satis grauius conscripta sunt, per
hereticos, aut infideles, aut imperitos quosdam
scriptores: quales sunt, Gelasio teste: Georgij &
Iulianae: & pauca alia. Huc etiam pertinet quod
Gregorius papa dicat in emendationibus gestis san-
ctae Felicitatis legi quae de ea refert. Vbi insinuat
eiusdem martyris gesta alia non syncera extitisse.

Hom. 3.
euang.

CAPVT XXII.

Quod utiliter per Archiepiscopatus col-
ligerentur Martyrologia de proprijs
sanctis, eorumque vitæ.

Specialem etiam curam habere oportet de ijs San-
ctis quorum reliquias habemus, qui que nobis con-
uiuendo, bene viuendo, conuersationis: tolerando
fortiter, passionis reliquerunt exempla: quorum etiam
speciali patrocinio nos adiuuari dubitandum non est.

Sicut enim & nos experti sumus, & nostri
probauere maiores, credimus atque confidimus
inter omnes labores istius vitæ, ad obtinendam
misericordiam Dei semper nos specialium patro-
norum orationibus adiuuandos. Vnde ad Leonem
scribunt episcopi aliquot, Dicimus tranquillitati
vestrae, quia ab initio, totius hæreticæ blasphemie
inexperta est vestra Creta, decem martyribus
prouincialibus, passionis tempore precantibus
saluatorem Deum, vt libera à tentationibus hæ-
reticis, semper ab æstu eorum prouincia serue-
tur. Pulchrè etiam Ambrosius: Cum omnium
sanctorum martyrum fratres deuotissimè nata-

Leo serm.
1. in nata-
li Petri &
Pauli.

Ambro.
serm. 77.

in natali
Taurico-
rum Mar-
tyrum.

lem celebrare debemus, cum præcipuè eorum solennitas totâ nobis veneratione curanda est, quæ in nostris domicilijs proprium sanguinem prouderunt. Nam licet vniuersi Sancti vbique sint, & omnibus profint: specialiter illi tamen pro nobis interueniunt, qui & supplicia pertulere pro nobis Martyr enim cum patitur, non sibi tantum patitur, sed & ciuibus: sibi enim patitur ad requiè, ciuibus ad salutem: exèplo enim eorû didicimus Christo credere, didicimus cõtumelijs vitam æternâ querere, mortem didicimus non timere. Videte ergo quid martyribus debeamus, qui nec sibi vixerunt, nec sibi mortui sunt. Exemplum enim nobis reliquerunt, bene viuendo, conuersationis: tolerando fortiter, passionis. Nam ideo Dominus per totum mundum diuersis in locis martyres pati voluit, vt tanquam idonei testes nos præfente quodam fidei exèplo suæ confessionis vrgerent, vt humana fragilitas quæ prædicationis Dominicæ aditu longiore vix credit, vel præfente oculorû testimonio, martyrio crederet beatorum. Cûcti igitur martyres deuotissimè percolèdi, sed specialiter ij venerandi sunt à nobis quorum reliquias possidemus.

Ut igitur Germaniæ nostræ inferioris Sanctos quorum corpora apud nos quiescunt, condigno honore magis quam hactenus fecimus, veneremur: optarim Reuerendiss. Archiepiscopos nostros Mechliniensis, Cameracensem et Ultraëctensem, constitui in cuiusque archiepiscopatu sacrae historiæ Notarium, qui faciant proprium Martyrologium de omnibus & solis Sanctis qui in ipsius archiepiscopatu, atq; subditis ei Episcopatibus quiescunt, imitâdo ea in re breuitatè Vuardi ant.

cipue eorum
 aranda est,
 inem profu
 ique sint,
 en pro nobis
 ere pro nobis
 atum patitur
 equie, ciuib
 imus Christo
 aeterna que
 Videte ergo
 sibivixerunt
 m nobis cele
 nis: tolerand
 inus per totu
 pati voluit,
 quodam fidei
 humana fra
 ce aditu lon
 u testimonio
 gitur marty
 aliter iuvene
 possidemus
 s Sanctos que
 digno honore
 ur: optarim
 dechlinien
 tui in cuiusq
 m, qui factu
 & solis sancti
 s ei Episcopi
 ardi aut Be
 deinde

deinde optarim ab eodem ad imitatione Adonis, ex ipsis
 Sanctorum nostratum gestis, aut ex propria Ecclesie
 Ecclesiastico officio, iustam aliquam Lectionem fieri,
 per quam instigaremur & vrgeremur ad ambulandum,
 illam fidei & honorum operum viam, que ducit ad
 vitam. Optarim etiam diligenter & fideliter ab eo
 colligi, quicquid ad honorem sanctorum nostrorum di
 gnitas indicabitur annotatione. Si que etiam fierent
 miracula, ab eodem fideliter colligi vellem: certa enim
 miracula ex lauda non sunt. Iuxta illud Raphaelis ad
 irumque Tobiam, Benedicite Deum celi: & coram
 omnibus iuentibus confitemini ei, qui fecit vo
 bicum misericordiam suam. etenim opera Dei
 reuelare & confiteri, honorificum est. Vnde
 Augustinus vehementer stomachabatur, cum audi
 ret in ciuitate Carthagine, atque in religiosa femina
 Innocentia de primarijs ipsius ciuitatis, ingens mira
 culum restituta mamilla cancro, sic latere, vt nec
 sciretur a matronis, quas forte tunc amicissimas habe
 bat. Hinc eam, ait, & admonendam, & pene ob
 turgandam putau. Quanta autem diligentia beatus
 Augustinus, alijque, libellos conscripserint de miraculis
 ciuitatum, ne ea multorum notitia deperirent, sed in
 populis recitarentur, satis superque constat ex eodem
 capite libri 22 de Ciuitate Dei. Hac igitur atque
 alia nonnulla fieri peroptarim, Non solum in Ger
 mania nostra inferiori, sed & per omnes Christiani
 orbis Archiepiscopatus per sacre historie notarios.
 quantum autem inde utilitatis nasceretur, nobis ta
 rentibus facile perspicuum est. hoc tantum dico: Per
 uertis historias, quia ea a certis non secernebantur,
 & eas que certa & probata erant auctoritatis, in
 negle

Tob. 12

Lib. 22. de
Ciuit. Dei
cap. 8.

neglectum venisse. Quemadmodum igitur primitiva
Ecclesia notarios habuit atque archidiaconos, qui
oculi sunt Episcoporum, per quos Sanctorum gesta di-
ligenter & fideliter colligebantur: ita etiam hoc tem-
pore, quando charitas multum refrigit, & maxime
opus est ad pietatem calcariis atque exemplis, valde
utiliter per archiepiscopatus assumeretur sacrae histo-
riae primicerius notarius, qui in colligendis atque dis-
dicandis sanctorum historijs, tanquam oculus coo-
peraretur suae Ecclesiae Archiepiscopo: sicque observa-
retur illud sacrosanctae Synodi Tridentinae: Inceru-
item, vel quae specie falsi laborant, euulgari ac tra-
ctari non permittant.

Sessio. 25.
cap. 1

CAPVT XXIII.

Quod in reprehendendo oporteat esse
tardum & modestum.

HAEC videbantur mihi dicenda de Martyrologio.
Adjicerem nonnihil de sanctorum inscriptione
in numerum sanctorum, quam canonizationem visitate
nomine dicimus: & quomodo admonendi sint infir-
miores, qui turbantur dum audiunt festum Visitationis
Beatae Mariae, & alia quaedam, intra 300. aut 400.
annos esse instituta. Item quid in festis Sanctorum
sit agendum, & quid omittendum. Sed haec ut
similia prioribus addendo, nimium libri huius, cum
tantum appendix sit, metas excederem. Nunc igitur ad
finem facturus, precor te Candide Lector, ut in historijs
Sanctorum legendis atque alias semper, tardus velis esse
& modestus in reprehendendo. Procul absis ab hareticis
corum in
quacunq
Antichri
men De
B. Aug
in magi
sunt: ide
Sebastian
Roma qu
non quod
si transla
dam esse
rim ex
Ei corpus
Quam lo
prehender
volens, j
num e
Tardit
lenitas
cent si qu
firmata s
ut possu
veritatis
fuit, quae
mandi n
Quae mode
cipiuntur
etiam du
et dicend
ni & im
fringunt

corum ingenio, qui testibus Petro & Iuda Apostolis, quicumque ignorant, blasphemant. Procul sis ab Antichristi spiritu, cuius nomen est blasphemare nomen Dei, & eos qui in caelo habitant: & quod olim B. Augustinus dixit de obiurgationibus, Rarò & in magna necessitate obiurgationes adhibendæ sunt: idem de reprehensionibus dictum puta. De B. Sebastiano dicit Vvandelbertus,

Româ quem vectum nunc Suesio læta frequentat: non quod totum corpus Sebastiani è Roma Suesionem sit translatum, sed de parte corporis hoc intelligendum esse constat ex Adone Viennensi: Per piam enim extensionem dicunt nonnulli se alicuius sancti corpus habere, quia eius bonam partem habent. Quam loquendi rationem non intelligens qui ad reprehendendum præceptus est, facile alium redarguere volens, seipsum redarguendum exhiberet. Sed hoc nimium è multis exempli gratia adiecisse suffecerit.

Tarditatem autem comitetur modestia, & animi lenitas. Boni catholici ait Augustinus, ita docent si quid docendum habent, vt vsitata & confirmata securissimè & fidentissimè & lenissimè, vt possunt, insinuant: Inusitata verò, etiam si veritatis manifestatione liquidissima percipiunt, quærendi potius quam præcipiendi aut affirmandi modo, propter audientis infirmitatem. Quæ modestè dicuntur, faciliùs illabuntur, faciliùs recipiuntur: modestia enim per se sic est amabilis, vt etiam dura pectora frangat. Qui hanc in scribendo & dicendo sectantur, procul absunt ab eo ardore animi & impetu, quo interdum acriùs aduersarij perstringuntur & mordentur: non mordent nec conuiciantur,

2. Pet. 2.
Iuda c.

Apoc. 13.

Lib. 2. de
serm. Do-
mini in
monte ca.
30.

Questio-
num ex
Matthæo
ca. 11.

DE MARTYROLOGIIS,

eiantur, nec facile ex impetu quodam animi aut leuiter
exaggerant, aut grauiora extenuant, sed sollicitè de
operam ne limites propositæ sibi veritatis transiliant.
Hanc ipsi alijs modestè tradere student & ab alijs ac-
cipere parati sunt, Placeat ergo in dicendo & scribendis
animi mansuetudo, modestia, & humilitas, quæ Deo
est gratior, Christo conformior, hominibus utilior et
* Ad in omnibus charior. * Ora impensissimè obsecro,
præfatione vt meritis illorum consocier, quorum triumphos
Martyro- et si minus quam debui, excolere optaui.
logij. Salutatus in Christo VALE.

Louanij, Anno 1573. ex ædibus parentum,
in Sacelli monte.

Ioannes Molanus Louaniensis.

